

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi Sloveniji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. decembra 1880.

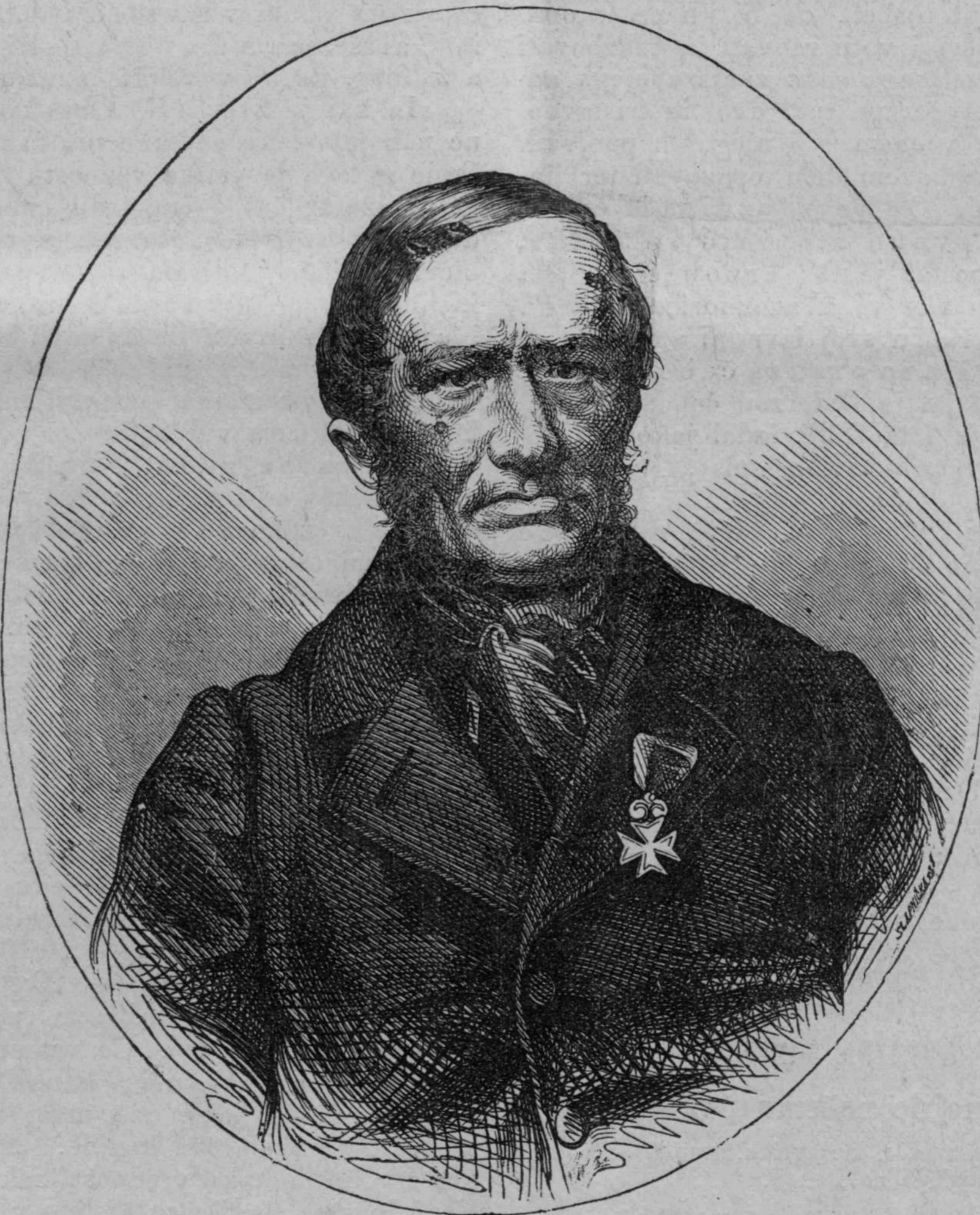
Obseg: Janez Dzierzon, oče čebelarstva. — Idrijska koralna ruda, mineralno gnojilo našemu polju. — Krompir v jeseni sajen. — Mravlje se preženó gotovo. — Gospodarske novice. — Nekaj o pravadah in tožbah, posebno na kmetih. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Janez Dzierzon, oče umnega čebelarstva. *)

Ime Dzierzonovo je dobro znano vsem našim čebelorejcem, ki niso zaostali v napredku čebelarstva, zato smo prepričani, da jim ustrezemo, ako jim podamo njegovo sliko in kratek životopis. A tudi ostale čitatelje „Novic“ utegne zanimati ta životopis, da izvedó kaj več o možu, kateri je s svojim izumljenjem prouzročil celo revolucijo v čebeloreji in kterega je velika množica kmetijskih družeb od blizo in daleč imenovala za častnega svojega člana.

Janez Dzierzon rodil se je dne 11. januarja 1811. l. v Lukovicah v gorenji Šleziji. Stariši so mu bili poljedelci.

Čebelarstvo tičalo je Dzierzonu tako rekoč v krvi, kajti tudi oče njegov je bil velik prijatelj čebelam ter jih je skušal udomaćiti pri svojih sosedah, katerim so takrat te pridne živalice bile še zeló ne-

znane. Sin se je toraj uže v prvi svoji mladosti učil, kako s čebelami ravnati in priljubile so se mu tako, da mu je v poznejših letih čebeloreja bila najljubša zabava.

Dzierzon obiskoval je domačo občinsko šolo in stariši njegovi opazivši pri njem nenavadne sposobnosti, poslali so ga potem na meščanske šole v bližnje mestice Pičenov. Dokončavši z dobrim vspehom to šolo, podal se je Dzierzon leta 1822. na Vratislavsko gimnazijo ter šel leta 1830. na vseučilišče. Kedarkoli mu je čas dopuščal, opazoval je čebele; posebno pa je o šolskih počitnicah marljivo skrbel za ulnjake svojega očeta, pridno učil se čebeloreje in trudil se spoznati prirodne tajnosti čudotvornega in marljivega naroda čebel.

Leta 1834. posvečen je bil Dzierzon za duhovna ter je ne polno eno leto oskr-

*) Po prijaznosti sl. vredništva „Pražskih gospodarskih Novin“ smo dobili sliko velecejenega stvaritelja umne čebeloreje, župnika Dzierzona, ki je našim čebelorejcem po knjižici gosp. župnika L. Porente „Novi kranjski panj po Dzierzonovi osnovi“ dobro znan, kajti to knjižico je družba kmetijska kranjska kot poseben ponatis iz „Novic“ l. 1876. na svitlo dala, po tej osnovi izdelanih 500 panjev pa čebelarjem in učiteljem darovala. Mnogo teh panjev pa je šlo še po družih potih v deželo.

boval mesto duhovnega pomočnika v Šalkovicah. Leta 1835. uže je bil imenovan za župnika v Karlovicah pri Stoberavi na Šlezkem in še dandanes posluje v tej slovanski župi blagodarno, da-si tiho.

Brž ko je svoje župnikovanje nastopil, dal si je napraviti velik ulnjak, katerega je leto za letom razširjeval. Ker mu je v kratkem zmanjkalo prostora na njegovem zemljišči, napravljaj je v bližnjih občinah podružnice tako, da je v kratkem imel v svojem posestvu nekoliko sto ulnjakov ter so ga vsled tega za „kralja čebel“ krstili.

Leta 1853. upeljal je Dzierzon laške čebele v svoje panjeve, v katerih jih je tudi razmnožil ter po Evropi razširil. Poznavajoč naravo čebel, varoval se je vsacega pregreška proti zakonom božje prirode in vsled tega posrečilo se mu je doseči to, kar dandanes občudujemo, namreč gotovi in stalni dobiček od čebel. Da bi bil pa vspeh čebeloreje očividni, napravil si je posebne panjeve, katere še dandanes po njem imenujemo Dzierzonove ali panjeve s premakljivimi satniki.

Dzierzon skušal je čebelam satovja dodajati in istega razširjati, poleg potrebe ga povečevati ali pomanjševati ali pa odvezmati in v druge panjeve ga prenašati. On je skrbel za to, da bi čebelorejec postal popolnem gospodar svojih čebel, da bi jih ne le opazovati, ampak tudi po svoji volji ravnati in oskrbovati mogel. Vsled globokomiselnega opazovanja svojega napravil je panjeve ednostavne, pa tudi dvo- in tristavne, da celó cele čebelnjake v enem. V njegovih panjevih mogoče je čebele pri njihovem delu opazovati ter jim po potrebi tudi pomagati. On je povzdignil čebelorejo na nepričakovano stopinjo razvitka.

Literarno delaven postal je Dzierzon še le leta 1845., pošiljajoč svoje članke v „Frauendorfer Blätter“. Leta 1848. izdal je v Břeku svoj izvrstni spis o čebeloreji z naslovom „Teorija in praksa čebelarska“. Od leta 1854—1856. izdajal je Dzierzon čebelarski mesečnik, konečno pa je leta 1861. izdal jako priljubljeni in v mnogo jezikov prestavljeni spis „Umno čebelarstvo“.

Dzierzon more se po vsi pravici imenovati „oče čebeloreje“, kajti načela in pravila njegova so sploh priznana in ne samo posamezna društva in občine so ga za zasluge njegove za čebelorejo odlikovale s častnim članstvom in častnim občanstvom, temveč tudi vlade so njegove zasluge priznale ter mu podelile različne redove.

Iz vsega srca častitamo bratom Poljakom k tako izvrstnemu sinu, — častitamo pa tudi kmetskemu stanu, iz katerega se je rodil Dzierzon — enako mnogo drugim najslavnejšim možem, ki so sinovi kmetskih očetov. Daj Bog, da bi se veliki rodbini slovanski rodilo še mnogo taci prijateljev — ne samo čebeloreji, temuč tudi ostalih oddelkov umnega kmetijstva!

Ivan Hribar.

Idrijska koralna ruda,

mineralno gnojilo našemu polju.

Spisal Ernst Kramar, asistent c. kr. agrikulturno-kemičnega poskuševališča na Dunaji.

K neobhodno potrebnim rastlinskim življejem prištevamo tudi fosforovo kislino. Sploh je znano, da v rastlinah brez nje in brez kali-a ne morejo nastajati protejineve tvarine. Akoravno je pa fosforova kislina tako važna za rastlinsko rast, se je vendar jako malo nahaja v zemlji. Zeló rodovitna Banaška prst ima celó malo (le 0.114—0.123%) fosforne kisline. V diluvijalni zemlji gorenjske planjave sem našel največjo

množino (0.05%), a le malo sledú tega jako važnega rastlinskega življeja.

Z žetvijo vsako leto precejšnjo množino tega življeja zemlji vzamemo; zaradi tega je razvidno, če ga z gnojilom popolnem ne povračamo, mora zemlja preje ali pozneje opešati in postati popolno nerodovitna.

Umni kmetovalec poslužuje se zaradi tega taci gnojil, v katerih se nahaja fosforova kislina, na pr., gvana, superfosfanov itd. Žalostna resnica je, da se intenzivno kmetijstvo ne more več vzdržavati brez teh gnojil. V dokaz temu navedem samo to, da se od leta 1841. do 1879. ni nič manj kot 150 milijonov metričnih centov gvana vpeljalo v Evropo. Celi po 50 in več metrov z gvanom — tako imenujemo ptičjek, to je, gnoj mórskih ptičev — pokriti otoki so uže prazni in gotovo bo — morebiti še celó kmalu — prišel čas, da bodo ti gnojni kupi izpraznjeni, z izjemo onih, pri katerih se zaradi slabega gvana izplačalo ne bo, vvažati jih v Evropo.

Gnojila s fosforovo kislino si bomo potem pripravljati morali le iz kostí*) in pa iz taci rudnin in kamenjev, ki imajo fosforovo kislino v sebi. Take rudnine so, na primer, fosforit, apatit, osteolit itd. Precejšnja množina tacega kamenja nahaja se v Podoliji, v Nemčiji (Nasavi), na Španjskem in Francoskem. Tudi v Avstriji dobivamo jih na Českem in Gališkem, v Lavantinski dolini na Koroškem, a žalibog, da ne v veliki množini.

In kaj je z našo Kranjsko domovino? Se li mar ne nahajajo take rudnine pri nas? Odgovor na to vprašanje gotovo je velike važnosti.

Bliža se čas — ne trdil bi, da ne čaka uže predurmi — ko bode naša zemlja donáševala le takrat dobiček, kedar jo bomo obilno preskrbeli s fosforovo kislino. Bi ne bilo morda dobro, ako bi imeli taka gnojila v deželi in bi jih zamogli našemu kmetovalcu podajati za primerno plačilo?

Taka tvarina za pripravljanje superfosfanov je pa koralna ruda v Idriji.

Koralna ruda (Korallenerz), katera ima navadno nekaj odstotkov cinobra v sebi, je peščeno kamenje zvezano z ilovnato tvarino, temno barvano z živalskimi ostanki. Ne nahaja se pa zmerom v skladih z živosreberno rudo skupaj in tudi ne v posebnih skladih, ampak navadno v ležiščih. Vsako leto pridobiva se okoli 8000 do 9000 kilogramov te rude, iz katere se tudi živo srebro prežiga. Sežgane ostanke so prej z drugimi sežganimi tvarinami nametavali na kup, dandanes jih nasipajo posebej. Koralne rude je v teh kupih gotovo okoli 400.000 do 500.000 kilogramov.

Uže leta 1870. se je v laboratoriji c. kr. agrikulturno-kemičnega poskuševališča na Dunaji preiskavalo marsikaj v tem obziru. V teku lanskega leta razkrojil sem devet različnih kosov koralne rude in našel v njih fosforove kisline: 7.90 — 10.10 — 10.90 — 16.08 — 19.70 — 23.70 — 29.32 — 29.50 — 33.03 odstotkov.

Povprečno ima tedaj ta ruda okoli 30 odstotkov fosforove kisline. Če vzamemo to številko v podlago, imamo v tej rudi, katera zdaj popolno neporabljena na kupih leži, nič manj ko 120.000 do 150.000 kilogramov fosforove kisline. Kdo bi mislil, da je v teh zamečkih taka vrednost zakopana za naše polje! En kilogram fosforove kisline v gnojilih veljá 50 kr.; torej so ti nasuti kupi rude vredni okoli 60.000 do 75.000 gold.**)

*) Kostí človeške in živinske obstajajo iz apna in fosforove kisline. Vred.

**) Naj bi ta zanimivi članek opozoril vodstvo idrijskega rudnika, da bi se toliko vredni gnojilni zakladi obračati začeli na prid domačemu kmetijstvu. Vred.